

Greenpeace oskarża kopalnie o sytuację na Odrze. Nie znajduje to potwierdzenia w badaniach

Nie milkną echa katastrofy ekologicznej na Odrze z 2022 roku. W czwartek 24 sierpnia aktywiści Greenpeace wspięli się na szyb KWK Bielszowice, gdzie zawiesili transparent „Kopalnie trują Odrę”. Z tą tezą nie zgadza się Irena Pluta, dr hab., em. prof. nzw. Głównego Instytutu Górniczego oraz członek Komisji Nauk Chemicznych PAN, która wskazuje, że w raporcie Greenpeace z 2022 roku nt. zasilania rzek przez kopalnie pominięto, nie uwzględniono wyników wielu dotychczasowych badań wód rzeki Odry a także wyników raportu końcowego zespołu ds. sytuacji na rzece Odrze w 2022 roku. .

Zasolone wody z kopalń Górnośląskiego Zagłębia Węglowego badane są od przeszło siedemdziesięciu lat. W procesie tworzenia metod bezpiecznego odprowadzania wód kopalnianych do rzek uczestniczyło wiele ośrodków naukowych m.in.: Główny Instytut Górniczy, Akademia Górniczo Hutnicza, Uniwersytet Śląski czy Politechnika Śląska.

Badaczka przekonuje, że wieloletnia praca naukowa na rzecz ochrony rzek, była skuteczna, co pokazują różne opracowania naukowe, które otrzymały nagrody w tym międzynarodowe (IMWA). Na poparcie tej oceny przywołuje m.in. ostatnio zrealizowany transgraniczny projekt badawczy Głównego Instytutu Górniczego i Uniwersytetu Technicznego w Ostrawie (2020), który dotyczył skażenia chemicznego i radiacyjnego wód powierzchniowych przez wody kopalniane. Wyniki projektu potwierdziły skuteczność działania systemu retencyjno-dozującego kolektora Olza, dzięki któremu słone wody minimalizują zasolenie rzeki Odry.

Irena Pluta tłumaczy, że wody zasolone i słone były odprowadzane do Odry przez wieloletnia, ze szczególnym natężeniem od lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku, kiedy wybudowano nowe kopalnie w Rybnickim Okręgu Węglowym. Badaczka przypomina, że były okresy o znacznie większym zasoleniu niż obecnie, a nie spowodowało to rozrostu i zakwitnięcia glonów. Przykładowo nic złego nie działo się w 1961 i 1963 roku lub później w 1990 i 1995 roku, kiedy to była znacząca susza, a w Odrze wystąpiły bardzo niskie poziomy wody. W tym czasie nie było ścięcia ryb. Dlaczego? Bo w rzece nie było znaczącej ilości glonów *Prymnesium Parvum* (P.P.) tzw. złotej algi. W Odrze pomimo odprowadzania zasolonych wód kopalnianych środowisko było korzystne dla życia dużej ilości wielu gatunków ryb takich jak leszcz, płoć, sandacz, okoń, sum, węgorz czy szczupak - wyjaśnia Irena Pluta. Kiedy i gdzie pojawiła się duża ilość inwazyjnych glonów wymaga wyjaśnienia.

Ponadto, Irena Pluta wskazuje także na dane dotyczące wzrostu przewodności właściwej zawarte w raporcie Greenpeace pt. „Jak Spółki Górnicze zasilają największe rzeki w Polsce”. Z zamieszczonych tam wykresów wynika, że maksymalna przewodność właściwa wody górnej Odry wzrosła do 949 $\mu\text{S}/\text{cm}$, a wody górnej Wisły aż do 5040 $\mu\text{S}/\text{cm}$. Wyniki te wskazują że do Odry odprowadzane są wody o wielokrotnie niższym zasoleniu aniżeli do Wisły. Dlaczego więc wody o znacznie większym zasoleniu, odprowadzane również przez wieloletnia, nie zniszczyły ekosystemu Wisły? Odpowiedź jest prosta bo Wisła nie jest obecnie zainfekowana tzw. złotą algą. Stwierdzenie Greenpeace, że scenariusz katastrofy ekologicznej na Odrze ze względu na zasolenie może się powtórzyć na Wiśle, nie znajduje żadnego uzasadnienia – zauważa Irena Pluta.

Jednocześnie Irena Pluta przywołuje wnioski ze wstępnego raportu zespołu ds. sytuacji na rzece Odrze, wykonanego przez 49 naukowców pod kierunkiem dr hab. A. Kolady z Instytutu Ochrony Środowiska, a następnie raportu końcowego, które przedstawiło Ministerstwo Środowiska wyjaśniając sytuację na rzece Odrze, z których wynika „ponad wszelką wątpliwość, że „bezpośredni związek ścięcia ryb w rzece Odrze jest związany z aktywnością glonów *Prymnesium Parvum* (P.P.)” oraz że „analizy zawartości P.P. tzw. złotych alg w wodach Odry wykonane w dniach

17-19 sierpnia potwierdzają obecność tych glonów w Odrze już na polsko-czeskiej granicy oraz w innych punktach na terenie województwa śląskiego”. Kontrastuje to z wnioskami raportu Greenpeace, gdzie jednoznacznie winą obarczono kopalnie „To właśnie działalność spółek górniczych oraz beztroskie spuszczenie stężonych roztworów soli do dopływów Odry należy uważać za pierwotną przyczynę zniszczenia ekosystemu tej rzeki”.

Wobec dzisiejszego stanu wiedzy badający naukowcy są zgodni co do tego, że przyczyną katastrofy ekologicznej na Odrze w 2022 roku były tzw. złote algi a wzrost ich liczebności nie jest wprost proporcjonalny do wzrostu przewodności wody, czyli jej zasolenia.. Przyczyny toksycznego zakwitów P.P. opisane we wnioskach z etapu kończącego wyjaśnienie śnięcie ryb w Odrze w 2022 w kolejności są następujące: nasłonecznienie, temperatura, poziom wody a w końcu dopiero zrzuty ścieków związanych zasoleniem i biogenami. Na pierwsze trzy czynniki mamy ograniczony wpływ. Wskazując na zasolenie, należy zwrócić uwagę, że w przypadku Odry istniało ono od dziesiątek lat (i nie spowodowało zakwitów), a sprowadzenie zasolenia do poziomu poniżej wymaganego przez P.P. (poniżej 339 mg/l dla chlorków, 75,8 mg/l sodu, 375 mg/l siarczanów) jest praktycznie nierealne, nie tyle z powodu działalności górniczej ale także ze stosowania soli na drogach w okresie zimowym.

Na podstawie wieloletnich badań wód Odry Irena Pluta twierdzi, że bardziej istotnymi składnikami wody Odry mogącymi mieć wpływ na rozwój zakwitów inwazyjnych glonów P.P. trujących ryby, nie są zawarte w wodach kopalnianych (chlorki, sól, siarczany) ale w zanieczyszczeniach biogenicznych, zawierających związki azotu i fosforu, które są potrzebne do rozwoju organizmów żywych.. Znajdują się one w ściekach z działalności rolniczej, w ściekach miejskich nieoczyszczonych, jak i biogenicznie oczyszczonych, których ilość odprowadzanych do Odry wielokrotnie przekracza ilość wód kopalnianych. Istotną rolę w zakwicie glonów P.P. w tych warunkach mają procesy fotosyntezy.

Zwolennicy Greenpeace powinni koniecznie uzupełnić wiedzę o wodzie Odry w oparciu o istniejący ogromny dorobek polskich naukowców w tym temacie - prosi Irena Pluta